

KOLONIALE JAARBOEKEN.

KOLONIALE
JAARBOEKEN.

VIERDE JAARGANG.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1864.

INHOUD.

De fransche expeditie naar Cochin-China	1.
Koloniale kout uit de hofstad, door ROBRECHT VAN PEENE 37, 123. 192, 242, 296, 365, 427, 498, 632, 682.	
De opiumpacht in Nederlandsch Indië, door J. C. VAN LIER	65.
Sterfte onder de Europeesche troepen in tropische gewesten	104.
De kolonisatie van tropisch Australië, door R. A.	133.
Wet of willekeur	173.
De uitslag van het onderzoek in de Rembangsche zaak, door HERMAN.	201.
De laatste oorlog op de Noordwestelijke grens van Britsch-Indië door R. A.	215.
Bijzonderheden omtrent den toestand der bevolking van het eiland Rotti.	265.
Een gebouw ter eere van den zendeling Dr. Duff	284.
De Indische begrooting voor 1863, door J. C. VAN LIER.	329.
Hooger onderwijs in Britsch Indië.	345.
De fransche wetgeving op het grondbezit in Algerië 393, 521, 585.	
De rijstproduktie van Java, door J. C.	413.
Sprokkelingen uit het laatste regeringsverslag over Nederlandsch- Indië, door J. C. VAN LIEB.	457, 550.
De vooruitzigten van het nieuwe keizerrijk in Mexico	477.
Reisaanteekeningen van Dr. Semper over de onbeschaafde volks- stammen der Philippijnsche eilanden	607.

De wederinvoering eener gouden munt in Britsch-Indië.	649.
Eene Mohammedaansche zamenzwering in Bengalen.	672.
De voorgedragen herziening der Indische tarieven.	713.
Fransche kolonisatieplannen in Nieuw-Caledonië	739.
Onze leestafel	53, 236, 316, 357, 494, 628.
Koloniale kroniek 57, 132, 259, 319, 388, 448, 507, 572, 647, 706.	

ERRATA.

Bl. 59, reg.	1 v. o.	<i>staat</i>	Dioscoridea	<i>lees</i>	Dioscorides.
" 60, "	2 v. b.	"	Cornelis Galen	"	Cornelius Galenus.
" 62, "	20 v. b.	"	Himalay	"	Himalaya.
" 64, "	9 en 11 v. b.	"	Ynnan	"	Yunan.
" 141, "	19 v. b.	<i>af</i>	<i>Beagle</i>	"	<i>Beagle.</i>
" 143, "	3 v. b.	"	Flindergebergte	"	Flindersgebergte.
" 144, "	14 v. b.	"	Frinke	"	Finke.
" 155, "	13 v. b.	"	Mac Kanlay	"	Mac Kinlay.
" 161, "	2 v. o.	"	Nicholson	"	Nicholson.
" 249, "	7 v. o.	"	kwestie	"	kwestiën.
" 254, "	13 v. b.	"	dier	"	der.
" 254, "	20 v. b.	"	die	"	de.
" 257, "	16 v. b.	"	kaamer	"	kamer.
" 321, "	16 v. b.	"	<i>Nederlandsche</i>	"	<i>Amsterdamsche.</i>
" 348, "	10 v. o.	"	Sanskrit	"	Sanskriet.
" 382, "	9 v. o.	"	<i>ambtenoren</i>	"	<i>ambtenaren.</i>
" 384, "	3 v. b.	"	hetzelfde	"	dezelfde.
" 388, "	6 v. b.	"	Kaap Lahore	"	Kaap Lahoe.
" 401, "	15 v. o.	"	bezintingen	"	bezittingen.
" 420, "	4 v. b.	"	Amsterdam	"	Arnhem.
" 435, "	17 v. b.	"	Jonckbloed	"	Jonckbloet.
" 525, "	4 v. o.	"	Buory	"	Buvry.
" 632, "	4 v. o.	"	hoe weinig ook hij	"	hoe weinig hij ook.
" 632, "	3 v. o.	"	hadden zijne woorden	"	zijne woorden hadden.
" 635, "	4 v. o.	"	gestadig	"	gestadige.
" 638, "	13 v. o.	"	dien	"	die.
657, "	16 v. b.	"	demonitiseerde	"	demonetiscerde.

BIJZONDERHEDEN OMTRENT DEN TOESTAND DER BEVOLKING VAN HET EILAND ROTTI (*).

Ruim dertig jaren geleden was het Nederlandsche zendeling-genootschap onder de bevolking van het eiland Rotti werkzaam. Onderscheidene pogingen werden in het werk gesteld, om den heidenschen bewoners van dit eiland het evangelie te verkondigen en voor rekening van het zendeling-genootschap waren in de meeste regentschappen scholen opgericht. Wegens de destijds zoo gebrekkige en ongeregelde kommunikatie met Java, werd de zending op Timor en de naburige eilanden omstreeks 1850 opgeheven. De weinige zendelingen, welke eenigen tijd op Rotti gevestigd waren, zijn daar evenwel niet zonder vrucht werkzaam geweest. Door opheffing der missie waren de schoolmeesters uit hunne betrekking ontslagen en moesten zij zich elders eene broodwinning zoeken, maar eenige radja's hielden hunne schoolmeesters aan en zetten voor rekening hunner negorijen het begonnen werk voort. Dit voorbeeld vond navolging. Zelfs de heidensche radja's zochten naar schoolmeesters en lieten die in hunne negorijen volwassenen en jeugdigen onderrigten. Hoe gebrekkig godsdienst en schoolonderwijs in dien tijd ook waren, vooral wan-

(*) Deze bijzonderheden ontleenen wij aan een verslag van den heer A. Jackstein, op het eiland Rotti als zendeling werkzaam en door hem onder dagteekening van 21 Augustus 1863 uitgebragt. Met belangstelling zal men daarvan voorzeker kennis nemen, omdat ons van het eiland Rotti en zijne bevolking nog weinig bekend is. Het *Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* bevatte in het 1e deel van den jaargang 1858, onder den titel van „Eene landbouw-onderneming op het eiland Rotti,” een zeer lezenswaardig opstel, terwijl in het 2e deel van het *Natuurkundig tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* eene zeer belangrijke bijdrage van wijlen den heer van Lynden voorkomt tot de kennis van Solor, Allor, Rotti, Savoe en omliggende eilanden.

neer men in aanmerking neemt, dat de meeste dier schoolmeesters geheel en al voor hun taak ongeschikt en van de tot het onderwijs hoogst noodige hulpmiddelen ontbloot waren, zoo was toch de jeugd in de gelegenheid gesteld, gebrekkig lezen en schrijven te leeren, en konden de christenen op den Zondag bijeenkomen, om Gods woord te hooren lezen en gemeenschappelijk te bidden. De boeken, welke van het Nederlandsche zendelinggenootschap waren overgebleven, werden in dien tijd gebruikt.

In dezen toestand vond Ds. Buddingh de bevolking van Rotti gedurende zijne inspektiereis. Het door hem uitgebragt verslag bewoog de hooge regering, zich het lot der verlaten Rottinezen aan te trekken. Nadat de meeste scholen voor rekening van het gouvernement waren overgenomen, werden in 1860 ook twee zendelingen van het Gossnersche genootschap te Berlijn toegelaten, om hun dienstwerk aldaar uit te oefenen, waarvan echter, door de verplaatsing van den zendeling T. Pape naar Babaauw op Timor, de heer Jackstein thans alleen is overgebleven.

Veel is tot dusver voor de Rottinezen gedaan. Eenige duizenden guldens worden jaarlijks uit 's lands kas besteed, om de bevolking en voornamelijk de jeugd door onderwijs te beschaven, niettegenstaande het gouvernement geene inkomsten van het eiland Rotti trekt. Christelijke vrienden in Nederland hebben in den laatsten tijd van nieuwe belangstelling doen blijken door de overzending der hoogstnoodige gezangboeken, enz. Doch al hetgeen er tot dusver gedaan is en nog gedaan zal worden, zal slechts een droppel in den oceaen zijn, wanneer niet meer zendelingen naar Rotti worden gezonden en onder de bevolking aan het werk gesteld. De negen gemeenten, welke door den zendeling Pape verlaten zijn, hebben verleden jaar den gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indie verzocht, een ander zendeling te willen zenden, maar tot dusver is geene beschikking op dit verzoek ontvangen. Misschien gaat de hooge regering er toe over, om in de plaats van den zendeling Pape een ander zendeling op het eiland Rotti toe te laten; maar ook dan zal eene grondige verkondiging van het evangelie nog be-

lemmerd zijn door de al te groote uitgestrektheid van het arbeidsveld en door de vele werkzaamheden.

1. *Bestuur en verdeeling.*

Het eiland Rotti wordt bestuurd door achttien radja's en veertien fettors of onderregenten, welke allen het gezag der Nederlandsch-Indische regering eerbiedigen en onder toezigt van een gouvernementsposthouder staan. De enkele regentschappen zijn van elkander onafhankelijk; zij bestaan uit eene hoofdnegorij en verscheidene dessa's of kampongs, welke niet zelden vier tot zeven, ja zelfs meer paal van de hoofdnegorij verwijderd zijn. Ieder regentschap wordt gemeenschappelijk bestuurd door den radja, den fettor en de tamoeongs (dessa- of kampongshoofden), welke laatstgenoemden weder hunne ondertamoeongs en helpers hebben. In vroegeren tijd werd de bevolking der onderscheidene regentschappen streng van elkander afgescheiden, zoodat in ieder regentschap een andere tongval gesproken wordt, terwijl de meer van elkander verwijderd wonende menschen den tongval der bevolking van Termano moeten kunnen spreken, om elkander te verstaan. Tot op heden zien de radja's er tegen op, om de christenen of schoolkinderen hunner buitenkampongs in de naderbij gelegene kerk of school van een ander regentschap te laten gaan, om welke redenen dan ook op het eiland Rotti achttien verschillende gemeenten gevonden worden, welke op zon- en feestdagen in de verschillende hoofdnegorijen vergaderen, om de gemeenschappelijke godsdienstoefeningen bij te wonen, maar wier leden tot het ontvangen van katechetisch onderwijs in hunne dessa's of kampongs moeten worden opgezocht.

2. *Middelen van bestaan.*

De wijze, waarop de bevolking van Rotti in haar levensonderhoud voorziet, is voor de geregelde verkondiging van het evangelie zeer belemmerend.

Een hoofdmiddel van bestaan is de lontarpalm, die in groote

hoeveelheid over het geheele eiland verspreid is. Overal waarmede een zeker aantal lontarpalmen ziet, kan men ook verzekerd zijn, huizen of hutten aan te treffen. Gedurende de maanden April, Mei en Junij is het ruwe sap van dezen boom bijna het eenige voedsel der arme bevolking, terwijl gedurende de maanden September en Oktober alle huisgezinnen hunne krachten inspannen, om zooveel mogelijk van dit sap in te zamelen en daarvan suiker te koken, die dan gedurende een jaar lang hun hoofdvoedsel is. De mannen hebben dan des morgens tot 9½ uur en 's middags van 3 uur af drukke werkzaamheden, om de hooge palmboomen te beklimmen en het sap er uit te tappen, terwijl de vrouwen dag en nacht aan het koken van suiker bezig zijn.

Een tweede hoofdmiddel van bestaan is de aanplant van djagong (maïs), djagong-rotti (eene soort van gerst), bottok (die veel overeenkomst heeft met gierst) en lena (eene zeer smakelijke vrucht, wier korrels veel olie bevatten), hetgeen insgelijks een groot gedeelte der bevolking maanden lang van de negorijen of grootere kampongs verwijderd houdt. Gedurende de maanden Junij en Julij begeven zich de mannen in het bosch, om op de plaats, alwaar zij tuinen willen aanleggen, de kleinere boomen en de takken van de grootere te kappen. Op het einde van Oktober en in het begin van November wordt het afgekapte en sedert droog geworden hout verbrand, om den grond te bemesten; dan worden de noodige omheiningen gemaakt, om bij het begin van den regenmoesson djagong of bottok, enz. te kunnen planten, die dan weder in Januarij en Februarij alle inspanning van krachten vereischt, om van het onkruid gezuiverd te worden. Dezelfde arbeid wordt in dien tijd gevorderd voor den aanplant van rijst op de drooge rijstvelden.

Een derde hoofdmiddel van bestaan is de paardenfokkerij en veeteelt, hetgeen mede oorzaak is, dat vele menschen buiten de negorijen of grootere dessa's gaan wonen, om zoo doende hunne kudden beter te kunnen bewaken en verplegen.

Behalve de bovengenoemde gewassen plant de bevolking kokos- en arekapalen. Vruchtboomen vindt men weinig op het eiland en zelfs de pisang, de broodvrucht, de sinaas-

appel en de mangaboomen, welke anders in dit klimaat zeer weinig zorg vereischen, zijn schaarsch en worden slechts door enkele personen aangekweekt, welke de vruchten onrijp gebruiken. Batates en oebi's groeijen in het wild; van groenten worden alleen uijen aangeplant, echter ook slechts door enkele personen. Tabak wordt met voordeel verbouwd, echter niet genoeg voor de konsumtie, zoodat er jaarlijks verscheidene pikols van het eiland Savoe ingevoerd worden. Katjang wordt slechts in het regentschap Rengow geteeld. De prijs der noodzakelijkste levensbehoeften is goedkoop te noemen, wanneer men die voor goud of handelsgoederen, als witte en blaauwe katoenen, sitsen, sarongs, tjinde's, buskruid, tabak, gedroogde pinang, parrang's, Boslemmer messen, enz. inkoop; in dit geval kan men den pikol padie, djagong of bottok voor de waarde van f 1½ tot f 2 verkrijgen. Koopt men echter voor zilvergeld, dan kan men dezelfde produkten, zelfs in den oogsttijd, niet beneden f 4 inkoop; later zijn die niet eens tegen f 5 verkrijgbaar. De waarde van een dukaat staat gelijk met f 8 tot f 10 zilver.

Onder de viervoetige dieren maken vooral de paarden en karbouwen een hoofdmiddel van bestaan uit. De paarden zijn een artikel van uitvoer. De prijs van een goed paard verschilt van f 35 tot f 40; zelden wordt daarvoor eene som van f 50 betaald.

De karbouw wordt voor de bewerking der rijstvelden gebezigd en dient verder om de bevolking van melk en vleesch te voorzien. De melk wordt echter slechts door zeer weinig inlanders gebruikt, niettegenstaande daarvan zeer smakelijke boter kan bereid worden. De waarde van een volwassen karbouw is f 20 tot f 25.

Schape en geiten zijn er in groote hoeveelheid. Varkens worden aangefokt, en zijn hooger in prijs dan te Timor-Koepang. Onder de in het wild levende viervoetige dieren zijn herten in groote hoeveelheid in het regentschap Landow en op het onbewoonde eiland Dana, behoorende onder het regentschap Thie. Wilde zwijnen worden over het geheele eiland gevonden. Liefhebbers van wild gevogelte hebben genoegzaam gelegenheid om eenden, hanen en kleiner gevo-

gelte te schieten. Van tam gevogelte worden slechts hoenders aangekweekt. Onder de insekten zijn het de bijen, wier produkt eenige winst aan den inlander oplevert. Men kan aannemen, dat 25—30 pikols was jaarlijks van Rotti uitgevoerd worden. Van de produkten, welke de zee oplevert, maakt de Rottinees weinig gebruik. Schildpad wordt slechts door de bevolking van Thie opgezocht. Tripang wordt door Makassaren langs de zuid- en zuidwestkust van het eiland gevischt, zonder dat de bevolking de minste moeite doet, om van dit handelsprodukt eenig voordeel te trekken. Ook met de vischvangst houdt zich de bevolking niet bezig; slechts enkelen maken gebruik van kleine werpæetten, de meesten gaan echter in den tijd der ebbe aan het zeestrand, om de op het drooge achter gebleven visschen, schelpen, enz. in te zamelen, welke hun alsdan tot voedsel dienen.

3 *Wéersgesteldheid.*

Men kent hier slechts twee jaargetijden: den oost- en den westmoesson, zoo genaamd naar de in dien tijd heerschende winden. De oostmoesson valt met den zomer in Europa en de westmoesson met den winter te zamen. Gedurende de maand Oktober is de hitte zeer drukkend, omdat dan de zon door het toppunt gaat, en er wegens de beginnende kentering van den moesson meestal windstilte is. De aanhoudende sterke oostewind, verbonden met eene langdurige droogte, is oorzaak van verscheidene ziekten: vooral koortsen, verkoudheid, rhumatiek, schurft, enz. Vreemdelingen, die van andere eilanden hier komen wonen, hebben in het eerste jaar veel van heete koortsen te lijden, welke de milt doen zwellen en zeer lastig zijn. Echter kan men deze ziekte zeer verzachten, wanneer men zich wacht voor al te groote inspanning en bij tijds kinine gebruikt. Is men aan het klimaat gewend, dan hebben gezonde en krachtige menschen, bij eenige voorzigtigheid in hunne wijze van leven, weinig last van ziekten en kunnen een hoogen ouderdom bereiken. Aardbevingen zijn zeer zeldzaam. Om de tien jaar kan men op een grooten storm rekenen, die dan zeer veel schade berokkent. Op den 8sten Mei jl. werd het eiland Rotti weder

door zulk een storm geteisterd, die vele huizen onverge-
worpen, eene menigte boomen ontworteld, een gedeelte der
bijen vernield en aan het padiegewas veel schade toegebracht
heeft. Een groote schoener, bestemd om paarden van Rotti
naar Java te laden, werd op zijne reis naar Baä door de
kracht van den storm over vele klippen heen op 't strand
gezet; terwijl de storm eene naar Koepang terugkeerende
gouvernementskruisboot in de nabijheid der kust van Landow
deed omslaan, waarbij verscheidene menschen het leven ver-
loren. Verleden jaar had men ook voor een oogenblik het genoe-
gen hagelsteenen te zien, die grooter waren dan een gewone
geweerkogel, maar weinig schade berokkendden.

4 *Bevolking.*

Taal. De bevolking van het eiland Rotti heeft eene eigene
taal, welke met die der omliggende eilanden geene overeen-
komst heeft en in ieder regentschap met een anderen tongval
gesproken wordt. Met het christendom is de Maleische taal
op het eiland ingevoerd en men kan met zekerheid aannemen,
dat een vijfde gedeelte der bevolking goed Maleisch kan
spreken, terwijl er velen zijn, welke deze taal verstaan,
maar weinig bedrevenheid in het spreken hebben. Bij de
openbare godsdienstoefeningen en vooral bij het katechetisch
onderwijs wordt, hetgeen in het Maleisch gesproken is, in
de Rottinesche taal overgebracht en wel volgens den tongval
der gemeente. In de scholen wordt slechts in de Maleische
taal onderwezen.

Getal. Het getal der bevolking naauwkeurig op te geven,
is onmogelijk, omdat men volstrekt geen vasten grond heeft,
waarop men bij dergelijke berekening zou kunnen bouwen.
Volgens de opgaven der verschillende radja's aan het gou-
vernement; zijn er slechts over de 40000 zielen. Volgens de
telling echter, welke de heer Jackstein met hulp der school-
meesters en kampongshoofden van ieder regentschap vol-
bragt, zijn er over de 60000 zielen in de te dien einde
opgemaakte naamlijsten ingeschreven, hetgeen blijkt uit de
hier achter gevoegde statistieke opgave.

Karakter, zeden en gewoonten hebben sedert de invoering van het christendom eene groote verandering ondergaan. Een kwart eeuw geleden was de oorlog tusschen de verschillende regentschappen nog aan de orde van den dag. De negorijen Dongka en Delka waren zelfs met het gouvernement in oorlog gewikkeld. Thans hebben deze veeten opgehouden, de steenen omheiningen der vestingwerken en versterkingen vervallen meer en meer, en al zijn er nog enkele oorlogzuchtige hoofden, de geest der bevolking ziet er tegen op en roept bij tijds de hulp van het gouvernement in tegen alle geheime kuiperijen. Tusschen de christelijke en heidensche inlanders bestaat ook reeds een in het oog loopend onderscheid. Eerstgenoemde hebben een beschaafder en zindelijker voorkomen, niettegenstaande de kleeding van beide bestanddeelen der bevolking gewoonlijk dezelfde is; ook dragen de tot de mannelijke kunne behoorende christenen het haar kort, terwijl de heidenen dat nooit afsnijden. Daarentegen is op weinige uitzonderingen na de zedelijke leefwijze der zoogenaamde christenen niets beter. Het schoolonderwijs, hoe gebrekkig het tot dusver ook geweest is, heeft tot eene meerdere beschaving der christenen bijgedragen, maar zonder hen zedelijk te verbeteren. Omdat zij bij meerdere beschaving zich zelve en hun eigen bedorven hart niet hebben leeren kennen, zijn zij hoogmoedig geworden en trachten zij hunne meerderheid te toonen, door minder ontwikkelden tot hun voordeel te gebruiken of hen, zoo veel slechts mogelijk, te bedriegen, terwijl zij tevens aan hunne handelingen altijd den schijn van regt geven en veelal den naam des Heeren misbruiken. Het is opmerkelijk, dat dit op enkele uitzonderingen na vooral plaats heeft bij degenen, wier verstand het meest ontwikkeld is en die de meeste kennis van het christendom bezitten. De leugen is diep in de harten der geheele bevolking ingeworteld, en omdat zij over het algemeen met een helder verstand begiftigd en weetgierig is, moet men met haar karakter goed bekend zijn, om de waarheid van den bedriegelijken schijn te kunnen onderscheiden. Velen hebben den Rottinees al te gunstig, anderen al te ongunstig beoordeeld. Kent men echter zijn karakter naauwkeurig, dan ziet men

spoedig, dat de goede eigenschappen het overwigt hebben en dat zelfs de bedorvenste en slechtste voor verbetering vatbaar is. Liefde en medelijden zijn aan den Rottinees vreemd; hij zoekt slechts zijn eigen voordeel en bemoeit zich weinig of in het geheel niet met het lot van zijnen medemensch. Zelfs tegenover zijne naastbestaanden is hij dikwijls liefdeloos en hard, tegenover zijne kinderen echter zeer zwak; hij laat hun niet alleen volkomene vrijheid, om te doen en te laten wat zij goed vinden, maar buigt zich zelfs onder hunnen wil. In hun huisselijk leven zijn zij spaarzaam en hebben zij weinig voor hun onderhoud noodig; bij feestelijke gelegenheden echter en vooral bij hunne offeranden zijn zij verkwistend. Alle Rottinezen zijn liefhebbers van dans, gezang en het slaan der gongs. Hanengevechten, opiumschiiven en andere ondeugden, vooral aan de Mohamedaansche bevolking van andere eilanden eigen, zijn den Rottinees onbekend, even als het kaartspel. Daarentegen vermaakt hij zich bij zijne bijeenkomsten door het slaan met de voeten. Twee personen, welke, om het nedervallen te beletten, door twee andere mannen aan de handen vastgehouden worden, brengen onder de komiekste sprongen elkander met de voeten slagen toe. Dit spel is zeer gevaarlijk en dikwijls de oorzaak van zware kwetsingen, welke soms den dood veroorzaken. Op alle bijeenkomsten speelt de arak eene belangrijke rol en vindt vele liefhebbers.

De echtelijke staat. Het huwelijk heeft bij de Rottinezen geene waarde en eischt daarom onder de christenbevolking zeer veel zorg van den zendeling. De Rottinees neemt zoo vele vrouwen, als hij denkt te kunnen onderhouden, zelfs gebeurt dit dikwijls met het oogmerk, om door de vrouwen onderhouden te worden. Wel is waar is ieder man verplicht, bij het nemen van eene vrouw de zoogenaamde *belis* te betalen, welke meestal de waarde van f 100 en bij rijke of aanzienlijke personen die van f 500 te boven gaat. Echter is men thans niet meer zoo naauwgezet bij de betaling der *belis*, en de belofte, om later te betalen of de in het huwelijk verwekte kinderen aan de familie der vrouw af te staan, is voldoende, om een huwelijk te doen sluiten.

De man heeft het regt, zijne vrouw te verlaten of weg te zenden, wanneer het hem goed dunkt, en slechts zelden wordt hij daarvoor door zijnen radja beboet. Niet alleen de heidenen, maar ook het grootste gedeelte der christenen leven in polygamie. Hoe nadeelig deze toestand voor de geestelijke ontwikkeling der bevolking en voor de opvoeding der jeugd is, kan men ligt beseffen.

De kerkelijke inzegening van het huwelijk, die voor de inlandsche christenen door het gouvernement als wettig beschouwd wordt, is tot dusver van geene waarde, juist omdat de wet aangaande de schending dezer wettige vereeniging zwijgt en die ongestraft laat. Het is daarom eene gewetenszaak voor den zendeling, personen in het huwelijk te bevestigen, wier gedrag en wijze van leven aan hem niet zeer naauwkeurig bekend zijn.

Godsdienst der heidensche bevolking. Deze is eene vermenging van verschillend bijgeloof, heeft geen vast stelsel en beperkt zich meestal tot de vereering der voorvaders en de vrees voor booze geesten. De heidenen erkennen God den schepper des hemels en der aarde en noemen hem Mantoe-lain, zamengesteld zijnde uit de woorden *mane* (koning), *toewa* (verheven, groot) en *la-in* (het uitspansel-*langit*). Zij meenen door de voorspraak hunner voorouders zijn gunst te kunnen verkrijgen en vervallen daardoor in de vreemdste bijgeloovigheden. Van de feesten, welke door de bevolking van ieder regentschap gemeenschappelijk gevierd worden, bestaat er slechts één — het zoogenaamde nieuwe jaar — hetwelk in de onderscheidene regentschappen op verschillende tijden gevierd wordt. Het duurt omtrent 14 dagen, begint met het slaan der gong's, dans en gezang in de dessa's of kampongs en eindigt ten laatste met de hoês of harddraverij te paard, den dans en het zingen van panton's in de hoofdnegorij. Bij deze gelegenheid worden rijst en andere levensmiddelen, vooral slagvee (paarden, karbouwen, schapen en varkens) bijeengebragt, om dit aan de zielen der voorouders te offeren, hetgeen echter door de levenden genuttigd wordt. Er is slechts een voorwerp van het geofferde dier, namelijk de ooren (bij wild gedierte de kinnebakken)

waaraan de Rottinees goddelijke eer bewijst, wanneer die op de daarvoor bestemde plaatsen (graven, boomen, enz.) gebragt zijn.

Gaat men in de negorijen, dessa's of kampongs rond, dan bemerkt men op de open pleinen en vooral voor de woningen der hoofden omtrent drie voet hooge, van boven puntige, palen in den grond staan, zonder met juistheid te kunnen ontdekken, met welk oogmerk die aldaar zijn geplaatst. Deze palen worden gedurende het nieuwjaarsfeest gebruikt, om er jonge kokosnoten op te steken. De mannen, waarvan een ieder verplicht is, eenige dier noten mede te brengen, moeten dan den een na den ander eene noot op den paal steken en met hunnen sapadoe (klewang) daarnaar houwen, tevens bij den slag eenige wenschen uitsprekende, naar wier vervulling hij verlangt. Het uit de gespleten noten vloeiende sâp wordt als eene offerande beschouwd, dat de vermeedering der voortbrengselen van den grond veroorzaakt. Uit beleefdheid wordt altijd de eerste slag door een der hoofden in den naam van het gouvernement gedaan. Gedurende deze feestvieringen worden ook de graven gezuiverd en de maïk's, zijnde gedroogde bladen van den lontarpalm, hernieuwd. Dit geschiedt van die boomen, waarop volgens het bijgeloof een booze geest woont. Deze maïks zijn een bijzonder voorwerp der vereering en worden in verband met de ooren en kinnebakken der gedooide dieren bij ieder geval van nood, ziekte, ongeluk, enz. bij wijze van orakel gebruikt. Men heeft ze van de meest verschillende vormen, welke de voorwerpen voorstellen, waarvan men hulp verwacht of die men vreest. Zoo worden bijv. in geval van ziekte de maïks, die de voorouders moeten verbeelden en meestal den vorm van een krokodil hebben, omdat de Rottinees vermeent, van den krokodil af te stammen, met de daartoe behoorende ooren, kinnebakken, enz. voor den dag gehaald om geraadpleegd te worden. Te dien einde neemt een nabestaande van den zieke eene lans, steekt de punt daarvan in een der pilaren, waarop het dak der woning rust en op den afstand van één vadem van het ijzer de houten schacht der lans

met de eene hand vasthoudende, vraagt hij aan een der maïks, dien bij den naam van een zijner voorouders noemende, of de zieke zich ook aan hem had vergrepen en daarom gestraft wordt. Tegelijk poogt hij, met de andere hand den pilaar, waarin de punt van de lans steekt, te bereiken, terwijl hij de schacht op dezelfde plaats blijft vasthouden; kan hij zodoende den pilaar niet bereiken, dan vraagt hij hetzelfde aan een ander maïk met de opnoeming van een anderen naam en zoo voorts, tot dat hij er in slaagt den pilaar te bereiken, hetgeen dan als de bevestiging der vraag wordt aangenomen. Nu begint hij echter met den meesten eerbied en op dezelfde wijze aan den maïk, die de vraag bekrachtigd heeft, te vragen, welke offeranden hij verlangt, om de schuld van den zieke te boeten en dien te doen genezen, zoolang totdat er een grooter of kleiner getal voorwerpen bepaald is, welke dan geofferd moeten worden. Dezelfde ondervraging der maïks, echter minder kostbaar, heeft bij elke belangrijke onderneming plaats.

Voor de christelijke godsdienst hebben ook de heidenen achting. Eenige hunner komen getrouw de openbare godsdienstoefeningen bijwonen, andere worden door bijgeloof daarvan teruggehouden, weder andere zijn omtrent de christelijke leer onverschillig; echter worden er slechts weinige gevonden, welke het christendom vijandig zijn. Velen laten ten minste één van hunne kinderen naar school gaan met het doel, om dit in de christelijke gemeente te doen opnemen, en wel bij wijze van proefneming, namelijk om in het geval, wanneer zij als heidenen verloren mogten gaan, een van hunne naastbestaanden te hebben, die hunne voorspraak bij God kan worden. Hetzelfde heeft tot nu toe bij de christenen plaats, welke meestal er op bedacht zijn, een van hunne kinderen te verbergen en niet naar school te zenden, om door dat kind het heidensche bijgeloof te doen onderhouden en aan de voorvaders van het huisgezin de offerande te brengen.

Toestand der christelijke bevolking. Tot de christelijke bevolking worden gerekend te behooren: 1°. de gedoopte christenen; 2°. allen, welke het katechetisch onderwijs bij-

wonen, maar nog niet gedoopt zijn; 3°. allen, welke door schoolonderwijs voorbereid, echter uit onverschilligheid niet gezet tot het ontvangen van christelijk onderwijs opkomen; en 4°. alle schoolkinderen, gedoopt of niet gedoopt. Niet-tegenstaande door Ds. Buddingh velen als lidmaten der gemeente zijn aangenomen en anderen door het ontvangen van den doop — na afgelegde geloofsbelijdenis — leden der gemeente zijn, maakt de steller van het verslag daarvan geen gewag, te meer omdat tot dusver het heilige avondmaal nog niet op Rotti is bediend.

De zedelijke en godsdienstige toestand der gemeenten blijkt reeds uit het bovengezegde en vereischt meer krachten dan thans tot verbetering worden aangewend. Aan het hoofd van iedere gemeente staat een inlandsche gouvernements-schoolmeester, die gewoonlijk door een of twee helpers wordt bijgestaan en aan het hoofd aller gemeenten staat één zendeling. De waarneming van de openbare godsdienstoefeningen en het katechetisch onderwijs zijn aan de schoolmeesters opgedragen.

Neemt men in aanmerking, dat de meeste der tegenwoordige schoolmeesters onontwikkelde menschen zijn, die hunne betrekking waarnemen, om eene broodwinning te hebben, dat zij in de hoofdschool ten minste vier uur lang onderwijs moeten geven, dan zal men ligt kunnen beseffen, dat hunne werkzaamheden in de gemeenten niet veel tot verbetering van den godsdienstigen toestand der christen-bevolking en volstrekt niets tot de bekeering der heidenen kunnen bijdragen.

De pogingen om aan de meesters katecheten ter zijde te stellen, hebben niet mogen gelukken. De werkzaamheden van den zendeling zijn in een zoo groot arbeidsveld grooter dan bij de ijverigste bemoeijingen kunnen worden verrigt. Hij neemt alleen de dienst waar in de gemeente, alwaar hij zich met der woon gevestigd heeft, en bezoekt tevens de naastbij gelegene gemeenten dikwijls om aldaar de openbare godsdienstoefeningen en gedeeltelijk ook de katechisatiën te leiden en zooveel mogelijk de christenen in hunne woningen op te zoeken en op te wekken. Den tijd, wanneer de grootere werkzaamheden der bevolking buiten

de negorijen of dessa's hebben opgehouden, neemt hij waar, om over het geheele eiland rond te reizen, dagelijks predikende, katechisatiën en bidstonden houdende. Zulk eene rondreis duurt gewoonlijk 35—40 dagen en eindigt met lichamelijke en geestelijke uitputting. De openbare godsdienstoefeningen op zon- en feestdagen worden over het algemeen goed bezocht; slechts in enkele gemeenten is de opkomst minder gunstig, wat gedeeltelijk aan de nalatigheid der schoolmeesters is te wijten. Herhaaldelijk is beproefd, des zondagsnamiddags godsdienstoefeningen te houden, maar zonder goeden uitslag. Den eersten maandag van iedere maand wordt in de meeste gemeenten een bidstond gehouden, bij welke gelegenheid gaven ten behoeve van het hulpzendinggenootschap te Koepang worden ingezameld. Buiten f 27.38 als maandelijksche gift, waarvoor is ingeteekend, is nog niets ingekomen.

Een kerkefonds is door den heer Jackstein gesticht, met het doel om later daaruit zendingen of katecheten te kunnen bezoldigen; er is echter eerst f 65 in kas. Om twee stel doop- en avondmaalbehoefden aan te koopen, is door de gemeenten voor 14 paarden en f 70 kontant ingeteekend.

Algemeene beschrijving der enkele gemeenten.

Bij hunne aankomst op het eiland Rotti in Augustus 1860 verdeelden de zendingen Pape en Jackstein, het eiland in twee hoofdgemeenten, ieder met negen regentschappen. Pape belastte zich met de zorg over de noordoostelijke helft en koos tot woonplaats de negorij Korbaffo, terwijl Jackstein de zuidwestelijke helft onder zijne hoede nam en zich te Aloekama in het regentschap Baä vestigde. Volgens deze verdeeling behooren tot den werkkring van den te Aloekama gevestigden zending de volgende regentschappen, wier afstand van de woonplaats des zendelings is opgegeven volgens den tijd, welken men noodig heeft om die te paard te bereiken. Nog dient vooraf gezegd te worden, dat ieder der te noemen gemeenten van een schoolgebouw voorzien is, dat tevens tot de openbare godsdienstoefeningen gebruikt wordt, en dat de

statistieke aangelegenheden der verschillende gemeenten gevonden worden in den hierachter gevoegden staat.

1°. Baä. Verblijfplaats van den gouvernementsposthouder en den zendeling. Een schoolmeester van den tweeden rang met f 20 maandelijksch traktement. In 1860 werden hier 50 schoolkinderen gevonden, thans zijn er 131. De radja wil nog in den loop van dit jaar twee nieuwe scholen voor rekening der bevolking oprigten, waarvan de eene in de dessa Daoe met meer dan 30 en de andere in de dessa Lolo met meer dan 20 kinderen. Beide dessa's zijn meer dan vier paal van de hoofdnegorij verwijderd.

2°. Lelaïn, ten zuiden van Baä, op een uur afstand. Een schoolmeester van den derden rang met een maandelijksch traktement van f 15. De school is eerst in 1861 opgerigt en telt 45 kinderen. De in deze negorij wonende christenen zijn niet genegen tot bijwoning der openbare godsdienstoefeningen naar Baä te komen, waarom die hier afzonderlijk moeten worden gehouden.

3°. Dengka, op $2\frac{1}{2}$ uur afstand van Lelaïn en ten zuidwesten op 3 uur afstand van Baä, aan de noordwestkust van het eiland gelegen. Een schoolmeester van den tweeden rang met 166 schoolkinderen. In 1860 werden hier slechts 60 schoolkinderen gevonden. Het heeft nog niet mogen gelukken om hier scholen voor rekening der bevolking op te rigten, niettegenstaande verscheidene dessa's tusschen 4 en 7 paal van de hoofdnegorij verwijderd zijn. De weinige christenen dezer gemeente zijn geheel en al onwetend.

4°. Oë-nalle, ten zuidwesten van Baä, op $3\frac{1}{4}$ uur afstand van Dengka en $5\frac{1}{2}$ uur afstand van Baä, op den noordwesthoek van het eiland gelegen. Een schoolmeester van den tweeden rang met 109 schoolkinderen. De toestand dezer gemeente was in 1860 allertreurigst; thans begint die langzaam vooruit te gaan. De christenen komen thans op, om de openbare godsdienstoefeningen en het katechetisch onderwijs bij te wonen. Negorijscholen hebben ook hier nog niet kunnen worden opgerigt, omdat de bevolking der buitendessa's nog te diep in het heidendom is verzonken en de oprigting van scholen weigert.

5°. Delha, ten zuidwesten van Baä, op $1\frac{1}{2}$ uur afstand van Oë-nalle en $6\frac{1}{2}$ uur afstand van Baä, op den zuidwesthoek van het eiland gelegen. Een schoolmeester van den tweeden rang met 66 schoolkinderen, welke zeer ongeregeld het onderwijs bijwonen. Deze school is in 1861 opgerigt. De christenen dezer gemeente kunnen niet op den naam van christenen aanspraak maken.

6°. Thie, ten zuiden van Baä, op $2\frac{1}{2}$ uur afstand van Delha en op 4 uur afstand van Baä, op de zuidkust van het eiland gelegen, met de Cyrushaven, die nu en dan door walvischvangers bezocht wordt. In dit regentschap waren in vroegeren tijd de zendelingen ter Linden en Hartig gevestigd. Een schoolmeester van den eersten rang, met een traktement van f 25 's maands. In dit regentschap zijn sedert 1861 twee negorijscholen te Gaukh en te Oë-Kanika opgerigt. In 1860 werden hier slechts 80 schoolkinderen gevonden, thans zijn er 200, welke echter zeer ongeregeld het onderwijs bijwonen. Omdat de school van Thie in vroegeren tijd tusschen de 500 en 800 schoolkinderen telde, vindt men in deze gemeente honderden, welke, tot het christendom door geregeld onderwijs voorbereid, thans weder in het heidendom verzonken zijn.

7°. Lole, ten zuidoosten van Baä, op de zuidoostkust van het eiland, $3\frac{1}{2}$ uur van Thie en $1\frac{1}{2}$ uur van Baä verwijderd, telde in 1860 slechts 100 schoolkinderen; thans zijn er buiten de gouvernementsschool nog twee negorijscholen te Dano-Lapin en te Ki-liloh opgerigt, welke te zamen door 203 kinderen bezocht worden. In deze gemeente wordt eenig christelijk leven gevonden. De schoolmeester is van den eersten rang.

8°. Keka, ten zuidoosten van Baä, aan de zuidoostkust van het eiland, 3 uur van Lole en $4\frac{1}{2}$ uur van Baä verwijderd. Een schoolmeester van den tweeden rang met 91 kinderen.

9°. Termano ten oosten van Baä, aan de noordwestkust van het eiland gelegen en $1\frac{3}{4}$ uur van Baä verwijderd. De zendelingen Noordhoff en Schot waren hier vroeger met der woon gevestigd. In 1860 werd in deze gemeente een schoolmeester van den tweeden rang met 80 kinderen gevon-

den, waarvan niet een lezen kon. Thans is er een schoolmeester van den eersten rang en buiten diens school nog twee negorijscholen te Sosedale en Kolilaïn, te zamen met 200 kinderen. Neemt men in aanmerking, dat er in vroegeren tijd te Termano over de 600 schoolkinderen geteld werden, dan laat de tegenwoordige toestand nog veel te wenschen over.

Tot den werkkring van den zendeling Pape (thans te Babaauw op Timor) behoorden de volgende gemeenten:

1°. Korbaffo, de vroegere woonplaats van den zendeling, ten oosten en op een afstand van $3\frac{1}{2}$ uur van Termano gelegen, aan den ongeveer drie duitsche mijlen langen zeeboezem, die het schiereiland Landow van het eiland Rotti scheidt. Eene gouvernements- en twee negorijscholen, te Kokedale en te Bioek, te zamen met 200 kinderen. De vroegere woning van den zendeling is tot kerk en schoolgebouw ingerigt. De schoolmeester heeft den eersten rang. Ten noorden van Korbaffo, aan den overkant van bovengenoemden zeeboezem.

2°. Landow, over zee omtrent $\frac{3}{4}$ uur, over land $2\frac{1}{2}$ uur van Korbaffo verwijderd. Een schoolmeester van den tweeden rang met 114 schoolkinderen. De christenbevolking is zeer onwetend.

3°. Renggow, ten oostnoordoosten van Korbaffo en op twee uur afstands, ligt op de oostkust van het eiland. Een gouvernementsonderwijzer van den eersten rang en twee negorijscholen te Hoe-roe-oï en te Ni-y-oï in 1861 opgerigt, te zamen met 250 kinderen, wier kennis zeer gering is. In deze gemeenten zijn de meeste gedoopte christenen, maar hunne kennis is zeer gering, ja zelfs minder dan in vele andere gemeenten.

4°. Oï-pao, ten oosten van Korbaffo, op een afstand van $2\frac{1}{4}$ uur, en op den oosthoek van het eiland gelegen. Een schoolmeester van den tweeden rang en 235 schoolkinderen, welke echter zeer ongeregeld het onderwijs bijwonen. De christenbevolking is ook daar zeer onwetend.

5°. Bilba, ten oosten van Korbaffo op een afstand van $1\frac{1}{2}$ uur. Een schoolmeester van den eersten rang. Buiten de gouvernementsschool twee negorijscholen te Oï-oeloe-oï en te

Poko Battoe, opgericht in 1861. Laatstgenoemde is in het begin van dit jaar weder gesloten uit gebrek aan de noodige belangstelling. In deze gemeente had zich vroeger de zending Linemann gevestigd.

6°. Dioe, ten zuidoosten van Korbaffo, op een afstand van $1\frac{3}{4}$ uur. Een schoolmeester van den tweeden rang en 107 schoolkinderen. Verleden jaar was door den heer Jackstein eene negorijschool te Oï-oetok opgericht, welke echter voorloopig niet is geopend, omdat de onderwijzers van de beide scholen wegens verleiding van schoolmeisjes ontslagen en gestraft zijn. De gouvernementsonderwijzer is uit dien hoofde door een ander vervangen. Voor de negorijschool ontbreekt een geschikt persoon.

7°. Lelenok aan de zuidoostkust van het eiland, een half uur van Dioe en $2\frac{1}{4}$ uur van Korbaffo verwijderd. Een schoolmeester van den derden rang met 40 kinderen, welke echter zeer ongeregeld het onderwijs bijwonen.

8°. Bokkaï, aan de zuidoostkust en $1\frac{1}{4}$ uur van Lelenok verwijderd. Een schoolmeester van den derden rang en 48 schoolkinderen.

9°. Telaï, aan de zuidoostkust en $\frac{3}{4}$ uur van Bokkaï verwijderd, grenzende aan Keka. Een schoolmeester van den tweeden rang met 79 schoolkinderen.

In deze achttien gemeenten is het woord Gods tot dusver slechts in handen van zeer weinigen; ja zelfs de meeste onderwijzers hebben eerst in den loop van het vorige jaar het nieuwe testament mogen ontvangen.

STATISTIEKE OPGAVEN

BEHOORENDE TOT HET VERSLAG NOPENS DEN TOESTAND DER BEVOLKING VAN HET EILAND BOTTI OVER HET JAAR 1863.

NAMEN DER GEMEENTEN.	WORDEN BESTUURD DOOR				AAN HET HOOFD DER GEMEENTE STAAN			GETAL DER CHRISTENBEVOLKING.					Getaal der geheele bevolking zoo Christenen als heidenen.	Kinderen, welke tegenwoordig schoolonderwijs genieten.		Schooleinderen, welke katechetisch onderwijs ontvangen.		Totaal.						
	Badja's		Fetora.		Tamoekong's of Desa's	Gouvernements- onderwijzers.	Negorj- onder- wijzers.	Hulpers.	A. Gedeopten		B. Nog niet gedeopten			jong.	meisj.	Totaal.	jong.		meisj.	Totaal.				
	Christenen.	Heidenen.	Christenen.	Heidenen.					in vroegeren tijd.	Volvase- nen.	Kinderen.	Totaal der ge- doopte chris- tenen.									worden voor den Heiligen Doop voorbereid.	door onderwijs voorbereid, echter zeer onverschillig	heidensen, welke het onderwijs hijwonen.	van Christenen dragen.
	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.						Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.	Sedert 1860.		Sedert 1860.	Sedert 1860.				
Baë	1	1	1	1	4	1	1	2	61	8	75	29	34	217	9	2162	89	42	131	20	17	37		
Lelain	1	1	1	1	4	1	1	1	4	19	8	8	"	31	1	337	32	13	45	6	4	10		
Dongka	1	1	1	1	9	1	1	1	36	1	40	40	"	76	1	8761	123	48	166	50	23	73		
Or-nalle	1	1	1	1	9	1	1	1	33	11	5	5	"	49	1	6315	86	23	109	41	8	49		
De-ha	1	1	1	1	8	1	1	1	14	"	59	"	"	73	"	1370	42	24	66	18	7	25		
Thie	1	1	1	1	26	1	1	2	21	101	24	236	29	350	9	8186	182	68	200	32	11	43		
Loie	1	1	1	1	5	1	1	2	124	86	107	99	29	296	10	4794	189	64	203	60	40	100		
Keka	1	1	1	1	2	1	1	1	28	8	80	875	32	127	1	960	65	26	91	40	20	60		
Termano	1	1	1	1	10	1	1	2	138	4	80	80	30	625	12	7523	106	94	200	16	8	24		
Korbaifo	1	1	1	1	5	1	1	2	49	18	30	60	"	183	4	3500	151	49	200	37	9	46		
Landow	1	1	1	1	3	1	1	2	39	9	5	20	"	118	3	1670	76	38	114	53	22	75		
Renggow	1	1	1	1	118	1	1	1	180	45	369	369	19	594	19	5771	130	120	250	52	48	100		
Or-pao	1	1	1	1	4	1	1	2	32	3	42	166	"	230	3	2431	141	94	235	21	7	28		
Biba	1	1	1	1	6	1	1	2	50	29	61	500	"	673	10	7121	143	120	263	51	36	87		
Dioe	1	1	1	1	4	1	1	1	44	9	2	30	"	78	2	895	78	29	107	43	17	60		
Lelenok	1	1	1	1	3	1	1	1	3	19	2	19	"	22	1	185	26	14	40	10	6	16		
Bokkai	1	1	1	1	10	1	1	1	10	33	20	20	"	63	1	340	30	18	48	24	14	38		
Tchäi	1	1	1	1	3	1	1	1	46	33	1	54	"	102	10	1931	37	42	79	22	32	54		
	11	7	7	7	105	18	11	21	665	298	209	1172	443	2195	95	3905	97	64,132	1626	921	2547	596	329	925

